

Církev a stát

Martina Grochová*

Dne 9. září 2015 proběhl v zasedací místnosti děkanátu Právnické fakulty Masarykovy univerzity již 21. ročník konference Církev a stát¹ pořádané Katedrou ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity ve spolupráci se Společností pro církevní právo. Účastníci z řad právních akademiků, soudců, advokátů i studentů se sešli, aby debatovali o tématu církevních právnických osob.

Účastníky na konferenci přivítala Kateřina Šimáčková, předsedkyně organizačního výboru konference. Úvodního slova se ujal Jan Svatoň, proděkan Právnické fakulty Masarykovy univerzity, který zastoupil také vedoucího pořádatel katedry, Davida Kosaře, jenž nemohl být přítomen. Následně se moderování konference tradičně ujal Pavel Molek. Na konferenci bylo na téma církevních právnických osob předneseno celkem pět příspěvků. Dopolední i odpolední blok byl uzavřen živou diskuzí účastníků konference.

První příspěvek konference přednesl Jiří Rajmund Tretera, profesor z Právnické fakulty Univerzity Karlovy a předseda Společnosti pro církevní právo. Ve svém příspěvku nazvaném „*Právnické osoby odvozené od náboženských společenství: Dějinný vývoj jejich postavení v českých zemích a současný stav*“ se zabýval zejména historickými souvislostmi evidování a registrování církevních právnických osob. Jako nezbytné se ukázalo zabývat se nejprve otázkou, co je to vlastně církevní právní osoba. Jiří Rajmund Tretera dospěl k závěru, že jde o každou právní entitu, která má něco společného s náboženským společenstvím. Církevními právními osobami nejsou samotné církve a náboženská společenství, ale pouze právní osoby od nich odvozené. V této souvislosti také poukázal na skutečnost, že pojem církevní právní osoby není možná zcela vhodný a výstižnější by bylo označení právní osoby odvozené od náboženských společenství.

Poukázal na nelehkou důkazní situaci ohledně existence církevních právnických osob v dobách, kdy nebyla jejich evidence ani registrace povinná. Dobrovolnou evidenci dříve upravoval zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a po-

stavení církví a náboženských společností. Ministerstvo kultury však neručilo za správnost údajů v rejstříku zapsaných. Hovořil taktéž o označení *historické právní osoby*, kterým se označují církevní právní osoby staršího data – záduší, obročí, benefícia a kostely. Takové označení však považuje za nevhodné, neboť vzbuzuje dojem, že již neexistují.

Druhý příspěvek nazvaný „*Církevní právní osoby pohledem svobody vyznání*“ přednesla Kateřina Šimáčková, předsedkyně organizačního výboru konference, odborná asistentka na Katedře ústavního práva a politologie a soudkyně Ústavního soudu. Ve svém příspěvku se zaměřila na lidskoprávní pohled na problematiku církevních právnických osob.

Hovořila tak například o významu uznání církevních právnických osob od státu, a to z pohledu svobody projevat a vyznávat svou víru ve společenství jakožto součást *forum externum* svobody vyznání. Zamýšlela se nad tím, že přestože kolektivní aspekt práva vyznávat svou víru nalezneme přímo v Listině základních práv a svobod, činí jeho uznání stále problémy, a to na rozdíl o jiných zemích, kde je toto právo chráněno i přesto, že ústavním právem není výslovně zakotveno.

Zdůraznila také myšlenku, že ochranu kolektivního a individuálního aspektu svobody vyznání od sebe nelze zcela odtrhnout. Prostřednictvím kolektivní ochrany je vždy chráněno právě i právo jednotlivce na svobodu vyznání. To demonstrovala také na judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Ve svém příspěvku se dále zamýšlela nad specifiky ochrany majetku církví podle článku 9 Listiny základních práv a svobod. Informovala taktéž o práci Benátské komise v této oblasti.

Poslední příspěvek prvního bloku nazvaný *Církevní právní osoby pohledem kanonického práva* přednesl Štěpán Šťastník z Diecézního soudu v Brně. Zaměřil se zejména na to, jak na právní osoby pohlíží kanonické právo, a uvedl jejich dělení na veřejné – jednající jménem církve – a soukromé – jednající svým jménem.

Odpolední blok příspěvků zahájila Kamila Babelová z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, která se zabývala specifickou problematikou historického omezení možnosti Řádu německých rytířů rozhodovat a jednat. Hovořila nikoliv pouze o samotném omezení právně jednat, ale také o omezení možnosti rozhodnout se, jak

* Mgr. Martina Grochová, doktorandka na Katedře ústavního práva a politologie, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno.

¹ Uspořádání konference bylo financováno z prostředků projektu specifického výzkumu Konference Církev a stát – 21. ročník, reg. č. MUNI/B/1113/2014.

budou právně jednat. Ve svém příspěvku mluvila o vzniku Řádu německých rytířů i o jeho organizaci. Zabývala se především jednotlivými historickými událostmi, které ovlivnily možnost řádu právně jednat a nakládat se svým majetkem.

Poslední příspěvek s názvem *Právnícké osoby v oblasti církevního školství* přednesl Zábaj Horák z Právnícké fakulty Univerzity Karlovy, který je taktéž místopředsedou Společnosti pro církevní právo. Právnícké osoby v oblasti církevního školství považuje za zvláštní kategorii vedle církevních právníckých osob veřejných a soukromých.

Poukázal na to, že až do roku 2002 nečinila právní subjektivita tohoto typu právníckých osob problém. To se však změnilo po přijetí zákona č. 3/2002 Sb., kdy Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy přestalo uznávat právní subjektivitu církevních právníckých osob a vyzvalo je, aby doložily svou právní subjektivitu nebo se zaregistrovaly podle světského práva. Problematika zakládání právníckých

osob v oblasti církevního školství je stále otevřená.

Závěrem nelze než dodat, že konference nabídla svým účastníkům otevřený prostor pro diskuzi nad otázkami církevního práva. Tradičně přátelská atmosféra umožnila živou diskuzi nad otázkou církevních právníckých osob, která se ukázala být nelehkou a problematickou. Přednesené příspěvky i diskuzní reakce byly podnětným přispěním do debaty o této problematice. Konferenci lze doporučit každému, kdo se ve své profesi setkává nebo kdo se zajímá o otázky práva kanonického či o úpravu náboženských otázek v právu světském. Letos si na své přišli také příznivci problematiky lidských práv.

Z letošního ročníku konference Církev a stát nebude vydáván sborník, příspěvky však budou postoupeny do recenzního řízení v Časopise pro právní vědu a praxi a v Revue církevního práva, případně se stanou základem připravované monografie o církevních právníckých osobách.

(R)evolution of clinics in Europe

Jaroslav Benák*

European Network of Clinical Legal Education (dále též jen „ENCLE“) uspořádala ve dnech 26. a 27. října 2015 v Budapešti již třetí ročník konference zaměřené na klinické právní vzdělávání v Evropě. Konference přilákala 76 účastníků z 19 zemí. Většina účastníků byla z Evropy, někteří však přijeli i z Turecka, USA, Jordánska či Jihoafrické republiky.

Konferenci otevřel Pál Sonnevend, proděkan právnícké fakulty ELTE¹, která poskytla prostory ke konání konference. Ve svém projevu vyzdvihl tři argumenty pro klinické právní vzdělávání. Právní kliniky podle něj umožňují spojovat teorii s praxí, zároveň také poskytují prostor pro zvýšení sociální odpovědnosti právníckých studentů tím, že je vystavují problémům, s nimiž by se jinak nesetkali. V neposlední řadě pak podle doktora Sonnevenda kliniky poskytují základní nástroje k tomu, aby každý právník (ač sám nebude advokátem) mohl po-

skytnout základní právní pomoc, bude-li to třeba, podobně jako každý lékař dokáže pomoci člověku, který omdlel na ulici.

V rámci zahájení konference vystoupili dále Maxim Tomoszek, prezident ENCLE, a Tibor Giba, člen výboru CCBE². Maxim Tomoszek se ve svém vystoupení soustředil na aktuální téma migrační krize v Evropě. Podle něj je tato situace zároveň krizí evropské identity a hodnot. Jako učitelé práva musíme být pro studenty čitelní, aby mohli poznat, jaké jsou naše hodnoty. Současná situace vyžaduje od Evropy reakci a právní kliniky by měly být přirozenou součástí odpovědi na tuto výzvu.

Doktor Giba vysvětlil, že jako unie stavovských organizací advokátů mají přirozený zájem o nové nástroje právníckého vzdělávání. Proto podporují konferenci zaměřenou na právnícké kliniky, jež jsou dobrým způsobem jak učit právnícké dovednosti.

První panelová diskuse se zaměřila na téma předestřené již Maximem Tomoszkem. Panelisté i ostatní účastníci diskutovali o tom, jak mohou

* Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D., je odborným asistentem na Katedře ústavního práva a politikologie Právnícké fakulty Masarykovy univerzity.

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem. <http://www.elte.hu/>.

² Le Conseil des barreaux européens, Asociace evropských advokátních komor.